

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
ЮРИДИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор по право”, професионално направление Право 3.6. /Граждански процес/
на тема:

„ПРОИЗВОДСТВО ПО ТЪРГОВСКИ
СПОРОВЕ”

Научен ръководител: проф. д-р Анелия Мингова

Докторант: Борислав Ганчев

Гр. София, 2018 г.

1. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИНА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата и практическо значение на изследването

Промените в страната и въвеждането на качествено различен обществено-икономически и политически строй в самия край на 80-те години на миналия век, постави пред сериозно изпитание и правото. Започналата активна законодателна дейност достигна и гражданския процес, първоначално с промени на текстове от действащия процесуален закон, а впоследствие и с приемането на изцяло нов. Беше ясно, че най-съществените недостатъци на действащата до този момент уредба са: обезсмисляне работата на първата инстанция чрез демотивиращата както съда, така и страните уредба на производството пред нея; изнасяне тежестта на делото във въззивния съд; претоварен касационен съд, който не само не е в състояние да изпълнява конституционните си функции, но сам се превръща в източник на противоречива практика; неефективен изпълнителен процес, които застанаха и в основата на мотивите на законодателя за изготвяне и приемане на нов ГПК.

Част от новите моменти в гражданския процес беше и уредбата на особеното производство по търговски спорове, предвидена в глава XXXII от ГПК. Като особено исково производство за разглеждане на спорове, породени или отнасящи се до изрично изброени права или правни отношения, това по търговски спорове имаше за своя основна цел да видоизмени общия исков процес, за да може да даде подходящата правна рамка за тези дела, отчитайки характеристиките им.

Изминалият десетгодишен период на приложение на ГПК генерира значителна съдебна практика и теоретични виждания относно производството по търговски спорове. Действието на уредбата в такава динамична и развиваща се сфера на търговските отношения, безспорно дава възможност за адекватен преглед и качествени изводи за успешността ѝ въобще, постигане на правилно тълкуване на отделни разпоредби, както и за извеждане на удачни предложения за промяна на закона.

Авторовата цел при подготовката на дисертационния труд е, чрез теоретично обяснение на формулираните проблеми, да бъдат изведени и правилните изводи за тяхното разрешение. Водеща задача е достигане до същността на поставяните въпроси, обясняването им чрез безспорните теоретични постановки на фундаментално ниво, последващо наслагване на конфликтните моменти и усложняване, с цел извеждане на

правилните изводи. Трудът е с откровена практическа насоченост и цели достигане и до редица наложащи практически разрешения, без да си позволява дистанциране от развитието на обществените отношения за сметка на правния формализъм.

2.Цел, предмет и задачи на изследването

Целта на изследването е анализът на правната рамка за разглеждане на търговски спорове и постановената съдебна практика в областта. Стремешът е за изясняване на понятията за търговски спор и обхвата от производства, за които следва да бъде прилаган специалният съдопроизводствен ред. Дисертацията изследва въпросите за редовността и допустимостта на исковете по търговски спорове и особените им нужди в тази посока. Сред поставените задачи на труда е подробен анализ на процеса по двойна размяна на състезателни книжа, като единствена предвидена подобна уредба в действащия ни граждански процес, нужното и възможно съдържание на процесуалните книжа и действията, които могат да бъдат предприети на съответния етап от производството. Предмет на изследване е и самото разглеждане на делото по търговски спорове, включително без провеждане на открито съдебно заседание, и спецификите на доказателствения процес.

Основна задача на разработката е да анализира правната рамка и нуждите на търговските спорове, за да може да извлече проблемните моменти и да потърси тяхното разрешение – с корекция в тълкуването на правните норми или нуждата им от промяна.

От предмета на дисертационния труд са изключени особеностите на производството по търговски спорове относно отклоненията от типичното развитие на процеса във връзка със страните, иска, с развитието и приключването на процеса, във въззивна и касационна инстанции, в обезпечителното производство, за характеристиките на решенията в тези производства, тяхното отсрочване и разсрочване, за изпълнението на постановените решения по реда на гл. XXXII ГПК. Засягане на посочените въпроси е осъществено само доколкото е нужно във връзка с анализа на останалите проблеми в труда, но съществеността им би могла да ги постави в центъра на цяло едно изследване.

3.Методи на научно изследване

Използваните методи на изследване обхващат нормативния, формално-логическия, историческия и сравнителноправния.

В дисертацията е проведен последователен подход за анализиране на правната рамка на процеса, изследване на съдебната практика и обсъждане на тероретичните идеи по поставените проблеми. В хода на изложението неколкократно е правен паралел между институти, включени в производството по търговски спорове, и разрешения по аналогични въпроси в останалите части на ГПК с цел проследяване на цялостната законодателна логика и прокарвана линия на уредба на гражданския процес. Новостта на уредбата ограничава възможността за историческо проследяване в нейната цялост, но това не спира изследването на отделни институти от правната рамка на предшестващите процесуални закони. Сравнителноправно е направен опит за представяне на различните разрешения в отделните държави за начина на уредба на търговските спорове, включително от институционална (има ли уредени отделни търговски съдилища), а и систематическа гледна точка (има ли уредени специални правила, приложими само за търговски спорове в системата на гражданския процес).

4.Обем и структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е развит на 360 страници, включващи съдържанието и библиографската справка. Същият е с класическа структура от увод, пет глави, в които са разгледани поставените въпроси и заключение. В дисертацията има 501 бележки под линия, а библиографичната справка съдържа 105 заглавия, от които 94 на български език и 11 на чужд.

Ц.КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ОСНОВНОТО СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Глава първа: ПРАВНА СЪЩНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО ПО ТЪРГОВСКИ СПОРОВЕ

I.Исторически преглед на производствата по търговски спорове

Разделът обхваща преглед на правната рамка за разглеждане на търговски спорове по Закон за гражданското съдопроизводство от 1892 г., Закон за гражданското

съдопроизводство от 1930 г. и Граждански процесуален кодекс от 1952 г. и по-конкретно на отделни водещи институти, определящи облика на производството. Разгледана е уредбата по размяна на състезателни книжа, предвидените процесуални преклузии, връчването на юридически лица и значението на редовно водените търговски книги като доказателствено средство. От изложеното става ясно, че исторически в гражданския ни процес липсва обособено отделно особено исково производство по търговски спорове.

Отделна точка в раздела е отделена на Държавните арбитражи за разглеждане на стопански спорове, действали от 1950 г. до 1991 г. Причината за това е наличието на уредба, а и на отделна институция, на която е предоставена компетентност да разглежда спорове между стопански субекти. Разгледан е начинът на организация на държавните арбитражи, тяхната компетентност и редът за разглеждане на споровете. Ясно е фиксирана възможността за разглеждане на делата без да се призовават страните, въведено с изменение на ЗДА (отм.) от 1976 г., като предшественик на разглеждане на делата без провеждане на открито съдебно заседание по чл. 376 ГПК.

II. Сравнителноправен преглед

Използвайки сравнителноправния метод за изследване, в раздела е проследена уредбата на производството по търговски спорове във Франция, Русия, Англия и Уелс. Центърът на изследване е институционалното разрешение на въпроса за разглеждане на търговските спорове – в отделен съд или като част от общите гражданския съдилища; чрез отделна уредба – в общия процесуален закон или в отделен акт; като състав на съдебните състави – юридри съдии или професионалисти в отделната област. Разгледани са специфични разрешения на институти, намиращи широко приложение в производствата по разглеждане на търговски спорове.

III. Понятие за търговски спор

1. Законосъобразно и незаконосъобразно развитие на гражданските правоотношения. Правен спор

В точката са разгледани законосъобразното и незаконосъобразното развитие на гражданските правоотношения и различните им проявни форми, за да може да бъде сложена основа за последното формулиране на понятието за правен спор с цел извеждане и на това за търговски спор.

2. Търговски спор

„Търговският спор” е дефиниран като правен спор, представляващ външно обективирано противоречие на правните убеждения на насрещни субекти по едно търговско правоотношение относно неговото възникване, съдържание и съществуване.

Основен момент при дефинирането на търговски спор по смисъла на чл. 365 ГПК е разграничаването му от други сходни институти и понятия – „спор във връзка с търговско правоотношение”, „търговска сделка, съгласно чл. 288 ТЗ” и „търговско дело”. Анализът достига до извод, че „търговски спор по смисъла на чл. 365 ГПК” е по широко понятие от „спор във връзка с търговско правоотношение”, „търговски спор по смисъла на чл. 365 ГПК” е с по-широк предметен обхват от „търговска сделка, съгласно чл. 288 ТЗ”. Посочва се, че като „търговско”, по смисъла на чл. 280, ал. 3 ГПК, следва да се приеме всяко дело, спорът по което намира основанието си в Търговския закон и разрешаването му предпоставя приложението на този нормативен акт. Така очертано, понятието е по-широко от „търговски спор по смисъла на чл. 365 ГПК”, а и от „спор във връзка с търговско правоотношение”. Анализът на вложения смисъл в понятието „търговско дело” по смисъла на Правилника за администрацията в съдилищата, показва, че този термин е по-тесен от „спор във връзка с търговско правоотношение”.

3. Начини за разрешаване на търговски спорове

Разделът продължава с разглеждане на начините за разрешаване на търговски спорове. В зависимост от статута на органа, който ще разреши спора, и приобщеността му към държавната правораздавателна власт, разграничимо е съдебно и извънсъдебно разрешаване на възникнал търговски спор. В зависимост от това, ще доведе ли начинът на разрешаване на възникналия правен спор до наличие на акт със сила на пресъдено нещо между страните, можем да разграничим начини за разрешаване на търговските спорове със задължителна за страните сила и способности за разрешаване на спора с препоръчителен и помирителен характер. В зависимост от процесуалния ред, по който ще бъдат разгледани и разрешени възникналите търговски спорове, подведомствени на съдилищата, могат да се обособят спорове, подлежащи на разглеждане по реда на особеното исково производство по реда на гл. XXXII ГПК и такива, по които ще бъде процедирано по общия исков ред на ГПК.

4. Алтернативно разрешаване на спорове

В точката са разгледани различни начини за алтернативно разрешаване на спорове, характерни повече за системата на Общото право и главно във

Великобритания и САЩ, като помирението, изпълнителния трибунал, ранната неутрална оценка, съдебно или експертно заключение и техните характеристики.

IV. Особените искиви производства и производството по търговски спорове в системата на гражданския процес

Анализирана е системата на гражданския ни процес, функцията и начина на конструиране му при наличието на общ исков процес и особени искиви производства, имащи за цел да модифицират последния и да го направят приложим към различните видове правни спорове.

Същностна част от раздела е формулирането и даване отговор на въпроса „какво обединява предметния обхват, включен в чл. 365 ГПК, и прави споровете, за които се прилага производството, съвместима група?“. Изведени са обективен и субективен критерии, които, насложени съвместно, правят от споровете, включени в чл. 365 ГПК, обединима група. Посочени са ясно особените характеристики на субектите – често търговци или лица, твърде близки до търговския оборот. Отчетени са особеностите на материалните правоотношения, споровете по-който се разглеждат по реда на гл. XXXII ГПК, специфичния документооборот, нуждата от обслужване бързината на търговския оборот, сложността на възникващите правоотношения и споровете, във връзка с тях. Извежда се нуждата от множество насрещни, ответни действия на страните, които не могат да бъдат обслужени без двукратна размяна на книжа, а общият исков процес се оказва дори неприложим съдопроизводствен ред.

Поставен е проблемът, че действащата към момента правна уредба на гражданския ни процес въвежда различие в процедурата по разглеждане на търговските спорове в зависимост от цената на иска – тези, подсърни на окръжен съд като първа инстанция, се разглеждат по реда на особеното исково производство, а подсъдните на районен съд като първа инстанция, протичат по общия исков ред. Обсъжда се и изменението на ГПК с ДВ, бр. 50 от 2015 г., продиктувано очевидно от идеята за регламентация на т.нар. „подсъдност поради връзка между делата“, но непостигащо удачно своята цел. С оглед посочените проблеми са направени и предложения за изменение на законодателството.

Разисква се и критикуваният в теорията въпрос за предоставената по действащото право възможност на страните за предявяване на частичен иск, който

обаче изменят не само родовата подсъдност по спора, но и приложимият съдопроизводствения ред.

V.Производството по търговски спорове и принципите на гражданския процес

За изясняване на поставените въпроси в раздела, първоначално е дадено понятие за правни принципи и принципи на гражданския процес като последните са определени като основни и ръководни правни норми, в които са намерили концентриран израз социално-политическите идеи на законодателя при уреждането на материята на гражданското съдопроизводство.

От така даденото определение, правилно следва въпросът каква е причината принципът на концентрационното начало да няма своя конкретна уредба в гл. II ГПК, за разлика от другите принципи на процеса. И това, при условие, че са уредени правила, които, макар и намирайки се в тази глава, нямат значението на правни принципи. Направеният анализ води до авторовото заключение за законодателен пропуск в гл. II ГПК или целено избягване с оглед особеността на принципа на концентрационното начало именно с оглед приложимостта му само в съдебния исков процес. Явно законодателят е целял да извлече в началото на ГПК неговите основни начала, но е пропусната основна насока при изграждането на групи от правни норми, същностна идея, на която се гради исковият процес и се определя в немалка степен обликът на производството. Затова и, *de lege ferenda*, е предложено отмяната на чл. 11, 12 и 13 ГПК и отнасянето им в същия текст като алинеи към членовете на принципите, към които те има смислово значение като техни гаранции и създаването на нов чл. 11 ГПК със заглавие „Концентрационно начало” и текст: *„(1) Исковият процес се провежда при концентриране на доказателствения материал в началото на производството. (2) Със своите процесуални действия, съдът следва да подпомага провеждането на едно открито съдебно заседание за събиране на доказателствата като прилага стриктно предвидените процесуални преклузии.”*

В останалите точни от раздела е разгледано проявлението на принципите на гражданския процес в производството по търговски спорове.

Предмет на изследване е и същността на принципа на концентрационното начало (т. 2) като е възприето определянето му като концентриране на доказателствения материал в началото на процеса и приключване на съответната

съдебна инстанция с провеждане на едно открито съдебно заседание или по възможност без такова. Посочено е най-изявеното му приложение в производството по търговски спорове, включително чрез проведената двойна размяна на книжа. Обръща се поглед към същността и характеристиката на материалните правоотношения, спорите във връзка с които се разглеждат по реда на гл. XXXII ГПК и приложимостта на концентрирането на доказателствения материал. Посочва се, че апотеозът на проявлението на принципа на концентрационното начало в производството по търговски спорове е възможността за решаване на делото без провеждане на открито съдебно заседание – чл. 376 ГПК.

В т. 3 от раздела са разгледани производствата по търговски спорове и принципа на служебното начало. Като водещо проявление на принципа в гл. XXXII ГПК е определена уредбата на имащата значение на приложение към исковата молба с предявен иск за парично вземане справка, която съдържа необходимите изчисления за определяне на неговия размер – чл. 366 ГПК. Такова значение има и избора на съдопроизводствения ред и служебната дейност на съда в тази насока.

Принципът на диспозитивното начало (т. 4) намира най-характерно проявление в производствата по търговски спорове с оглед възможността на страните да поискат разглеждане на делото без провеждане на открито съдебно заседание по реда на чл. 376 ГПК.

В раздела е отделено внимание и на производствата по търговски спорове и принципа на законност (т. 5), принципите на състезателно начало и равенство на страните (т. 6) и принципа за установяване на истината (т. 7). Разгледано е застрашеното установяване на истината в производството по търговски спорове през призмата на конкретните цели и задачи на процеса и след съобразяване на проявленията на принципа на служебното начало и характеристиките на страните в производствата по гл. XXXII ГПК. Направен е извод за добре конструиран процес с оглед обществено-икономическата нужда от адекватна правна рамка.

Глава втора: ПРЕДМЕТЕН ОБХВАТ

I.Общи бележки

Разделът поставя на анализ формулировката, използвана в чл. 365 ГПК – че производството се прилага за искове с предмет право или правно отношение,

„породено или отнасящо се до” послеизброеното. Направен е граматически анализ на тази част от текста и сравнителен такъв с оглед използването му в други нормативни актове – ТЗ. Направен е извод, че така дадената формулировка и значението на употребените думи водят до извода за целено обхващане на вариации на свързаност към дадения предмет, имащи за цел да включат всички проявления.

II.Обхватът на т. 1 на чл. 365 ГПК

Дадено е понятието за търговска сделка, опирайки се на солидната материалноправна теория по въпроса, както и делението на търговските сделки, което е проведено и от ТЗ, на обективни и субективни търговски сделки. От посоченото е заключено, че всички искове, свързани с менителнични ефекти, попадат в предметния обхват на производството по търговски спорове. Направен е и извод за разглеждане както на обективните, така и на субективните търговски сделки по реда на гл. XXXII ГПК.

Грамматическото тълкуване на т. 1 води до извода, че законодателят е целял обхващане на всички етапи на развитието на облигационното отношение – както неговото възникване и прекратяване, така и другите възможни съпътстващи конфликтногенни моменти. Затова и търговски ще е и спор във връзка с преддоговотните отношения по повод сключването на търговска сделка. Тълкуването на договор, от своя страна, никога няма да е самостоятелно право, на което съдът дължи защита по смисъла на чл. 2 ГПК, а всякога ще е обсъждан в мотивите въпрос за достигане до правилно съдебно решение.

Поставен е въпросът дали попадат в обхвата на т. 1 на 365 ГПК, хипотезите на чл. 299, ал. 2 ТЗ – определяне на отделни уговорки от търговски сделки от съда, когато страните са се договорили това да стори трето лице, а то не го е направило въобще или в съответствие с целта на договора, с останалото му съдържание и с търговския обичай; чл. 300 ТЗ – когато страните са уговорили при настъпване на определени обстоятелства да допълнят договора и при тяхното настъпване не могат да постигнат съгласие и някоя от тях е поискала от съда да направи това и чл. 307 ТЗ – стопанската непоносимост. Проведеният анализ води до заключение, че посочените производства представляват спорната съдебна администрация, поради което за тях гл. XXXII ГПК следва да е неприложима.

III.Обхватът на т. 2 т чл. 365 ГПК

В раздела са изяснени характеристиките на приватизационния договор, договора за обществена поръчка, концесионния договор или договора за публично-частно партньорство. Посочено е, че исковете, възникнали във връзка със сключването, изпълнението, неизпълнението, действителността и др. на приватизационните договори, следва да се разглеждат по реда на особеното производство по търговски спорове по ГПК. Изведена е, тезата че споровете във връзка с действията по процедурата по възлагане на обществената поръчка подлежат на разглеждане по административен ред и процесуални правила, докато тези, във връзка с изпълнението, неизпълнението, действителността на договорите за обществена поръчка, ще бъдат предмет на търговско дело, което ще е подведомствено на гражданския съд и ще се разгледа по реда на глава XXXII ГПК. Спорове във връзка с договора за концесия, включително за недействителността му, ще са от изключителната компетентност на гражданския съд и ще се разглеждат по реда на особеното исково производство за търговски спорове, това ще се отнася и за договорите за публично-частно партньорство.

IV.Обхватът на т. 3 от чл. 365 ГПК

В раздела се приемат два подхода за очертаване предметния обхват на разглежданата точка на чл. 365 ГПК. Поради особената важност и практическа приложимост на текста на закона, първо се очертаяват кои са субектите, споровете за участие в които се разглеждат по реда на гл. XXXII ГПК, а след това и исковете, разглеждани по този съдопроизводствен ред (подбрани такива след авторова селекция с оглед теоретична и практическа важност и употреба).

С първото предложение на т. 3 от чл. 365 ГПК, законодателят е обхванал изключително широк кръг от правни спорове, наричани в теорията „корпоративни спорове”. В изложението е направена кратка характеристика на всяко от предвидените търговски дружества в ТЗ.

Имайки предвид особеностите на гражданското дружество и изричното и конкретно изброяване на подлежащите на разглеждане по реда на гл. XXXII ГПК спорове, е заключено, че касаещите участие в дружество по чл. 357 ЗЗД, следва да се разглеждат по общия ред на ГПК. От изложеното следва, че правните спорове относно консорциуми, действащи като дружество по ЗЗД, ще се разглеждат по общия ред на ГПК, а тези, възникнали и действащи като някое от търговските дружества по чл. 64, ал. 1 ТЗ, ще се разглеждат по реда на особеното производство по търговски спорове по

гл. XXXII ГПК. Видно е, че посоченият резултат по никакъв начин не се опира на характеристиките на материалните правоотношения, които са основна отправна точка за определяне на приложимия съдопроизводителен ред. Затова, а и като се има предвид правната същност на дружеството по ЗЗД, се предлага обмисляне на възможността за включване на споровете, касаещи участие в дружество по ЗЗД в предметния обхват на чл. 365 ГПК.

Поставен е и въпросът какво стои зад формулировката на законодателя „друго юридическо лице – търговец”, използвана в чл. 365, т. 3 ГПК? Анализът определя като такива: Европейското дружество; Европейско обединение по икономически интереси; кооперациите; кооперативното предприятие и кооперативни съюзи; Европейско кооперативно дружество.

Разгледаните иски, обхванати от чл. 365, т. 3 ГПК, са: по чл. 74 ТЗ (т. 2.1.); по чл. 71 ТЗ (т. 2.2.); по чл. 70 ТЗ (т. 2.3.); по чл. 95, ал. 1 ТЗ (т. 2.4.); по чл. 517 ГПК (т. 2.5.); установителни иски за принадлежност към търговско дружество (т. 2.6.); за прекратяване на търговци – чл. 155 ТЗ, чл. 252 ТЗ, чл. 40 ЗК (т. 2.7.); за установяване недопустимост или нищожност на вписването и за несъществуване на обстоятелство, вписано в търговския регистър (т. 2.8.).

В хода на изложеното по този раздел е направена подробен анализ на вида на исковите, техният предмет и характеристиките им. Разгледани са различни хипотези във връзка с тях, което води до изясняването им и осъзнаване на реалното приложно поле на производството по търговски спорове, откъдето е изведена и обединимостта на включените производства, както и са направени изводи във връзка с действащата правна рамка и нуждата от изменението ѝ.

V.Обхватът на т. 4 на чл. 365 ГПК

В глава XXXXI ТЗ, раздел I „Попълване масата на несъстоятелността”, са уредени няколко правни способа, при осъществяването на които се постига връщане в патромониума на несъстоятелния търговец на имуществени права или ненапускане на средства от имуществото на същия, с цел по-пълно удовлетворяване на кредиторите му. ГПК е постановил тези иски да бъдат разглеждани по реда на особеното исково производство по търговски спорове. Макар и да не е посочен изрично, от категорията на исковите за попълване масата на несъстоятелността следва да бъде причислен и този по чл. 134 ЗЗД. Като такива трябва да се разгледат и всички осъдителни и

конститутивни иски, които се предявяват във връзка с производството на несъстоятелност на търговец и се стремят да увеличат неговия патримониум. Следва да бъде възприет като иск за попълване масата на несъстоятелността и установителният иск за собственост или друго вещно право по отношение на имущество, за което е налице правен спор намира ли се същото в патримониума на длъжника, както и исковите с правно основание чл. 19, ал. 3 ЗЗД – за обявяване на предварителен договор за окончателен.

В приложното поле на производството по търговски спорове попадат и установителните иски на кредиторите в производството по несъстоятелност – чл. 694 ТЗ, въпреки че формално липсват в т. 4. С оглед яснота и безспорност, предложено е, *de lege ferenda*, т. 4 на чл. 365 ГПК да бъде изменена, както следва: *попълване масата на несъстоятелността, включително и установителните иски на кредиторите и длъжника.*

VI.Обхватът на т. 5 от чл. 365 ОТ ГПК

В хода на изложението в този раздел са представени дефиниции за употребените в закона: картелни споразумения, решения и съгласувани практики, концентрация на стопанска дейност, нелоялна конкуренция и злоупотреба с монополно или господстващо положение, както и тяхната актуална правна уредба.

Изведено е, че всички процедури по съдебно оспорване на решенията на КЗК са извън приложното поле на производството по търговски спорове по ГПК. То ще е процесуалният ред единствено при предявяване на иски за причинени вреди в следствие на извършени нарушения по ЗЗК, когато се търси обезщетение от виновното лице. Право на обезщетение ще имат всички физически и юридически лица, на които са причинени вреди, дори когато нарушението не е било насочено директно срещу тях. В тези случаи, предявните иски следва да бъдат квалифицирани като търговски и да се разгледат по особения ред на глава XXXII ГПК.

Глава трета: ДОПУСТИМОСТ НА ПРОИЗВОДСТВОТО ПО ТЪРГОВСКИ СПОРОВЕ

I.Подведомственост и подсъдност

След разглеждане на въпросите за подведомствеността и подсъдността, в раздела е обоснована нуждата от законодателна промяна като е дадено и конкретно предложение за приемане на нова разпоредба на чл. 111а ГПК, която да е в смисъл: *Исковете по глава XXXII „Производство по търговски спорове” могат да бъдат предявявани и пред съда по седалището на ищеца, както и по местоизпълнението – мястото на доставяне на стока или предоставяне на услуга, предмет на търговските отношения между страните.*” Предложението е с цел постигане на равномерно натоварване на съдилищата като способ за институционално подобряване на съдопроизводството по търговски спорове.

II. Особенности на допустимостта на исковете по търговски спорове

1. Правилата за разглеждане на производствата по търговски спорове по глава XXXII ГПК като абсолютна положителна процесуална предпоставка

Анализът в тази точка води до обосновано заключение, че няма да бъде порочно на това основание съдебно решение, постановено в производство, развивало се по реда на гл. XXXII ГПК, при условие, че е бил приложим общия исков ред по ГПК. Не така стои въпросът, когато е разгледан по реда на особеното производство по търговски спорове иск, по който е следвало да се процедира по реда на друго особено исково производство. В този случай ще е налице допуснато съществено нарушение на съдопроизводствените правила, което опорочава крайния съдебен акт. Обсъжда се и въпросът какво е решението, постановено по общия исков ред, при условие, че са били налице предпоставките за прилагане на особените правила на гл. XXXII ГПК като се достига до заключение за неговата недопустимост.

Представлява теоретичен, а и практически интерес, въпросът за съединяването на искове, само един от които не подлежи на разглеждане по реда на особеното производство по търговски спорове. Заключено е, че, като обща постановка на гражданския ни процес, непознаваща изключение в разглеждания случай, такова съединяване няма да е допустимо.

2. Предпоставки за допустимост на исковете по чл. 74 ТЗ и чл. 71 ТЗ

В изложеното по тази точка е направен пълен и обхвaten „каталог” на предпоставките за допустимостта на исковете с правно основание чл. 74 и 71 ТЗ. Разгледани са различни и разнообразни теоретични и практически хипотези, породени от съдебната практика и правната теория. Поставени в центъра са въпросите за

надлежната легитимация, включително и при промяна на материалноправното положение, както и въпросът за съединяването на исковете по чл. 74 и 71 ТЗ помежду им. Искът с правно основание чл. 71 ТЗ е определен като субсидиарен на този по чл. 74 ТЗ, но вторият е специален и следва да бъде използван винаги, когато са налице основанията именно за неговото приложение. От тук и изводите са допустимостта на кумулативното и евентуалното им съединяване, но не и на алтернативното такова.

Интерес представлява разглеждането на проблема дали е въпрос на допустимост или на основателност на иска, когато предявяването му е ограничено с предвиден преклузивен срок. Представените позиции на теорията и практиката, както и след изводите на автора, се достига до отговор за хипотеза на неоснователност на такава претенция.

В останалите точки от раздела се разглеждат въпросите за особеностите на допустимостта на исковете за попълване масата на несъстоятелността (т. 3), включващи задължителните предпоставки: висящо производство по несъстоятелност с определена начална дата на неплатежоспособността (т. 3.1.), преклузивен срок за предявяване на исковете (т. 3.2.), процесуална легитимация (т. 3.3.); особеностите на допустимостта на установителните искове на кредиторите по чл. 694 ТЗ (т. 4) и изискваните при тях: правен интерес (т. 4.1.), подадено възражение по реда на чл. 690, ал. 1 ТЗ (т.4.2.), преклузивен срок (т. 4.3.), висящо производство по несъстоятелност (т. 4.4.), липса на спряно съдебно или арбитражно производство по чл. 637, ал. 1 ТЗ (т. 4.5.); особеностите на допустимостта на исковете за изменение или прекратяване на договорите поради стопанска непоносимост (т. 5); особеностите на легитимацията при предявяване на исковете в производството по търговски спорове (т. 6), включително при искове за попълване масата на несъстоятелността (т. 6.1.), при искове по чл. 247а ТЗ (т. 6.2.), особеностите на представителството на дължавата при договори за концесия (т. 6.3.); особености при легитимацията на прокурора за предявяване на искове, разглеждани по реда на глава XXXII ГПК (т. 6.4.); особености на легитимацията при исковете за отмяна на решения и действия на органите на кооперациите (т. 6.5.).

Глава четвърта: ПРЕДЯВЯВАНЕ НА ИСКА И ПРОЦЕДУРАТА ПО РАЗМЯНА НА КНИЖА

I. Искова молба и особености на редовността на исковете по търговски спорове

Водеща особеност на производството по търговски спорове, по въпросите за редовността на исковете, е изискването на чл. 366 ГПК към исковата молба за парично вземане страната да представи справка, която съдържа необходимите изчисления за определяне размера на иска.

В хода на изложението е направен анализ на случаите, в които справката е изискуема и субектите, длъжни да я представят. Изложено е подробно нужното съдържание на справката по чл. 366 ГПК като е взета предвид нейната функция и целта, определена ѝ от закона. Изложено е, че справката задължително трябва да съдържа конкретно описание на главничните вземания; описание на вземанията за лихви, неустойки, отделно посочване на основното вземане и дължим ДДС – ако същите се търсят като отделни претенции и др.; описание на всички особености – да се посочва как се стига до конкретния претендиран размер.

След изясняване на посоченото, при направен анализ на теорията и съдебната практика, са изведени изводите за същността на справката по чл. 366 ГПК и последици от непредставянето ѝ. Не може да се отрече, че справката по чл. 366 ГПК е приложение към исковата молба и ако такава липсва, съдът следва да даде указания на ищеца да я представи, като поясни методиката, по която изчислява размера на претенциите по исковете и изобщо структурата на търсените от него вземания. Справката по чл. 366 ГПК конкретизира иска, поради което и промяната ѝ ще доведе до нужда от изменение на исковата претенция, което пък може да стане само в преклузивните срокове, предвидени в ГПК. Съдържанието на справката се квалифицира като твърдение на ищеца – изявление за знание относно съществуването или несъществуването на права или факти, поради което и не представлява доказателствено средство ако представя изгодни за съставителя си факти или дори и да е такава, то е с много ниска степен на доказателствена стойност. Предложена е и законодателна промяна чрез създаване на ал. 2 на чл. 366 ГПК в смисъл: *Справката по ал. 1 трябва да съдържа описание на исковите претенции по пера и начина на формиране на претендираните суми, включително за главници, лихви, неустойки и др., като се посочи конкретното основание за начисляване на всяка сума, лихвените проценти, периодите и други индивидуализиращи вземането данни*, както и създаване на ал. 3 на чл. 366 ГПК с текст: *При непредставяне или непълнота на справката по ал. 1, прилага се чл. 129 ГПК.*

II. Отговор на искова молба

1. Срок за отговор на исковата молба

Първата точка от раздела обсъжда предвиденият по-кратък срок за отговор на исковата молба спрямо общия исков процес, включително критиките в теорията на това законодателно решение. Защитена е тезата, че срокът е удачен с оглед характеристиките на производствата, за които е приложим той.

2. Особенности на връчването на търговци

С оглед на това, че в производствата по гл. XXXII ГПК твърде често страни са търговци, задължително се явява и изложението на въпросите относно особеностите на връчването на търговци. Разгледана е фикцията на чл. 50, ал. 2 ГПК, включително и въпросът за извънсъдебното връчване на търговци (т. 2.1.); въпросът за волята на работник или служител за получаване на книгата, адресирани до търговеца (т. 2.2.); процедурата за връчване чрез залепване на уведомление и достатъчността на еднократно посещение на адреса (т. 2.3.); връчването на електронен адрес на търговеца (т. 2.4.).

3. Съдържание

Следваща съществена част от разглеждане на въпроса за отговора на искова молба в производството по търговски спорове е този за нейното съдържание.

ГПК въвежда преклузивен срок за релевиране на възражението, че спорът не подлежи на разглеждане по реда на производството по търговски спорове – и това е именно срокът за отговора на исковата молба, с което това възражение се явява възможно съдържание на същия. Законът дава възможност за това на ответника, служебно на съда, а според изложеното в раздела – и на ищеца.

Следва разглеждане на възможността за въвеждане на възражения по допустимостта и основателността на иска (т. 3.3.), след което е анализирана друга водеща особеност на производството по търговски спорове – възражението за прихващане (т. 3.3.). Разгледани са особеностите, въведени от чл. 371 ГПК. Анализирана е съдебната практика на ВКС, включително тълкувателната, както и правната теория. За изясняване на въведените различия спрямо общия исков процес, е начертана мислена времева линия, която да подрежда възможностите за възразяване за прихващане в процеса. В мотивите на т. 4 ТР № 1/2013 г. ОСГТК на ВКС се възприема,

че разпоредбата на чл. 371 ГПК следва да намери приложение и в общия исков процес, което не е проведено докрай от самия Върховен съд. Разгледан е въпросът кога за доказване на вземането, предмет на възражението за прихващане, не се налага събирането на „нови доказателства” по смисъла на чл. 371 ГПК – дали следва да се тълкува като други, различни доказателства или акцентът е върху нова доказателствена дейност, която ще забави процеса. Направеният извод е за недопустимост за събиране на други доказателства, които ще доведат до отлагане или забавяне на производството.

В т. 3.4. е разгледана доказателствена дейност на ответника като възможно съдържание на отговора на исковата молба по гл. XXXII ГПК.

С отговора на исковата молба, като незадължително негово съдържание, ответникът може да осъществи и други процесуални действия – последващо съединяване на искове, учредяване участие на подпомагаща страна и предявяване на искове срещу нея. В текста на чл. 367, ал. 4 ГПК липсва посочване на възможността ответникът да предяви инцидентен установителен иск. Както става ясно в хода на изложението, за производството по търговски спорове се прилагат общите правила, доколкото няма специална уредба – чл. 377 ГПК, а чл. 212 ГПК дава възможност на ответника, в срока за отговор на исковата молба, да предяви инцидентен установителен иск в общия исков процес. Затова и дори да липсва изрична уредба в гл. XXXII ГПК, предявяването на инцидентен установителен иск в срока за отговор на исковата молба ще е и се приема за допустимо процесуално действие.

Същностна част от въпроса за съдържанието на отговора на исковата молба е този за последици от неупражняване на правата в срока за отговор (т. 3.6.).

При граматическата съпоставка на текстовете на чл. 370 ГПК и чл. 133 ГПК, уреждащи последиците от неподаване на отговор на исковата молба в производството по търговски спорове и в общия исков процес, поражда няколко въпроса, които са поставени на дискусия и анализ. Ясно е, че възможността за възразяване за наличието на отрицателни и отсъствието на положителни абсолютни процесуални предпоставки за възникването и съществуването или надлежното упражняване правото на иск на ищеца се запазва, както и за правни доводи се запазва и след изтичане на срока за отговор на исковата молба. Безспорно, преклудира се правото за подаване на отговор на исковата молба въобще, както и за осъществяване на правата по чл. 211, ал. 1, чл. 212 и чл. 219 ГПК. Губи се възможността за въвеждане на възражения по същество, освен възраженията, които са свързани с прилагането на императивна правна норма в защита

на обществения интерес, за която съдът следи служебно, или за които съдебната практика приема, че моментът, до който могат да бъдат правени от ответника, е покъсен от изтичането на срока за отговор на исковата молба. Възможността за оспорване истинността на документ също се преклудира с изтичане на срока за отговор на исковата молба. В практиката си ВКС е приел, че правото на ответника да представи писмени доказателства не се преклудира с изтичането на срока за отговор на исковата молба по чл. 370 ГПК (респ. срока за допълнителен отговор), ако доказателственото искане е заявено за първи път след доклада на делото при разглеждането му в открито съдебно заседание и ангажираното доказателство е за установяване на факти, от които ответникът извежда възражение, заявено в отговора на исковата молба и уточнено от фактическа страна с оглед на доклада или на указанията на съда. Изложена е позиция за оправдаността на въведените процесуални преклузии с оглед особеностите на производствата по гл. XXXII ГПК и целения законодателен ефект.

III. Допълнителна искова молба

На първо място, самото ѝ предявяване е въпрос на възможно поведение на ищеца. В случай, че липсва допълнителна искова молба, процесът по размяна на състезателни книжа се прекъсва и се престъпва към насрочване на делото за о.с.з. или за разглеждането му без провеждане на открито заседание.

Разделът съдържа подробен анализ на правомощията „поясняване” и „допълване” на исковата молба, които могат да бъдат осъществени с допълнителната искова молба.

Поясняването трябва да се разбира като уточняване на правни или фактически изявления на ищеца. Уточняването на фактите може да засяга противоречие между тях или доизясняване на връзките помежду им, а изясняването на правните твърдения следва да се разбира като уточнение на защитата на нарушеното материално право, която търси ищещът. Пояснението на исковата молба не може да завоалира изменение на иска, то обаче може да представлява поправка на нередовна искова молба, която съдът е пропуснал да констатира своевременно. То обаче би могло да цели и допълнителна конкретизация и уточняване на иска, с оглед несъмненото му възприемане, макар и да се касае до редовна искова молба. Докато поясняването на исковата молба е винаги необходимост в следствие на допуснати непълноти или неясноти при формулиране на исковите претенции, допълването често се състои в ответна дейност, провокирана от отговора на исковата молба. Съвкупно, поясняването

и допълването, представлява възможността на въвеждане на фактически материал, предоставена на ищеца с допълнителната искова молба.

С допълнителната искова молба ищецът може да посочи и представи нови доказателства, които не е могъл да посочи и представи с исквата молба.

В този срок, ищецът може и да измени исквата претенция. Това процесуално действие поражда няколко въпроса. Изведени са изводите, че специфичните условия за изменение на иска, уредени в общия исков процес, следва да се прилагат и в производство по търговски спор. Също така, всички правомощия, предоставени на ищеца с чл. 372, ал. 2, изр. 2 ГПК, се преклудират с изтичане срока за депозиране на допълнителната искова молба. Затова е застъпено и виждането, че в този срок се преклудират всички възможности за изменение на иска, без значение на различния срок, предвиден в общия исков процес.

Спорен е въпросът може ли с допълнителната искова молба ищецът да съедини нов иск, наред с първоначалния, за общо разглеждане във висящия вече процес, водещо до последващо обективно съединяване на икове по почин на ищеца (т. 3.2.). Анализът на мненията и съдебната практика водят до извода за допустимост на изменението на иска чрез последващо съединяване на икове посредством предявяване на нов иск винаги, когато са налице и предпоставките за изменение на иска и тези за обективно съединяване на иковете.

В срока за допълнителната искова молба, ищецът, може да поиска привлечение на трети лица в процеса, които да бъдат конституирани като помагачи, за да помагат решението на да бъде постановено в полза на подпомаганата страна, както и да предяви икове срещу тях (т. 3.3.), както и да предяви инцидентен установителен иск (т. 3.4.).

IV.Отговор на допълнителната искова молба

Подаването на отговор на допълнителната искова молба отново е предоставено на волята на ответника въпреки, че изр. 1 на чл. 373, ал. 2 ГПК постановява, че ответникът е „длъжен” да отговори.

С отговора на допълнителната искова молба ответникът би могъл да се твърди факти, с които се допълват главните, въведни до момента в процеса, възможно ще е осъществяване на дейност, аналогична на тази на ищеца за поясняване и допълване на исквата молба, която той има с допълнителната искова молба. Допустимо ще се окаже и въвеждане на същностно нови факти, както и възражения, основани на тях, относно

новата дейност на ищеца, осъществена с допълнителната искова молба. Нови факти ще могат да се въведат от ответника и когато ищецът се е възползвал от възможността да измени иска с допълнителната искова молба, с което самият той е въвел нови факти. В този случай ще трябва да се приеме, че възможността на ответника за посочване на нови факти и възражения във връзка с тях, не се е преклудирала. Факти ще могат да бъдат въвеждани на този етап и ако се касае за хипотезата на чл. 147 ГПК, която позволява по-късно осъществяване на фактическа дейност при предвидените предпоставки.

С отговора на допълнителната искова молба, ответникът може да ангажира нова доказателствена дейност във връзка с допълнителната искова молба, както и да сочи и представя нови доказателства, които не е могъл да посочи и представи с отговора на исковата молба. Той може да вземе становище и по направените доказателствени искания и представените доказателства с нея, под страх от настъпване на процесуална преклузия. Това е моментът и за оспорване истинността на представените с допълнителната искова молба документи, на основание чл. 193 ГПК.

Възможно е и предявяване на инцидентен установителен иск, но единствено във връзка с правоотношение, оспорено в допълнителната искова молба.

Глава пета: РАЗГЛЕЖДАНЕ НА ДЕЛОТО

I. Подготовка на делото в закрито заседание

Ищецът на първо място ще трябва да извърши проверка за допустимостта на исковете след съобразяване с възраженията на страните, както и относно възможността за разглеждане на въведените възражения и исканията на страните – били те за съединяване или изменение на искове или привличане на трети лица, били по доказателствата или други техни искания. С оглед обезпечаване на своевременното участие на третото лице в процеса, при искане за конституиране на такова, е застъпена позицията, че съдът следва да се произнася по искането непосредствено след предоставяне на възможност на останалите страни да заявят становището си по допустимостта му.

Съдът трябва да провери още веднъж редовността на извършените действия до момента, съвкупно, след което да завърши процеса с определение по реда на чл. 374 ГПК. То ще включва произнасяне по доказателствените искания на страните, в него

може да бъде изготвен и проект за доклад по делото. С оглед особеностите на производството по търговски спорове, прието е, че уреденото в „Бързо производство” (чл. 312, ал. 1, т. 2 ГПК) задължение на съда да направи проект на доклад, който да връчи на страните с определението за насрочване на о.с.з., които след това имат възможност, в едноседмичен срок от получаването му, да вземат становище във връзка с дадените указания и доклада по делото и да предприемат съответните процесуални действия, би било доста добре приложимо и в производствата по гл. XXXII ГПК.

II.Разглеждане на делото в открито заседание

Този раздел съдържа правилата за разглеждане на делата в открито заседание. Основна част е отделена на нуждата, задължението и последиците от доклада по делото. Процесуалното значение и съдържанието на същия водят до еднозначния извод, че настъпването на процесуалните преклузии и осуетяване на голяма част от възможностите за страните, които са предоставени в процеса по размяна на книжа, не водят до отпадане на нуждата за доклад по делото.

Втората основна част на откритото съдебно заседание е провеждане на съдебната дирене и събиране на допуснатите доказателствени средства с участието на страните.

III.Разглеждане на делото в закрито заседание

1.Правна същност

Разделът разглежда една от основните особености на производството по търговски спорове – за завършване разглеждане на делото без провеждане на открито съдебно заседание.

При изясняване на правната същност на института, след кратка историческа справка за наличието на налогоични институти, е поставен въпросът представлява ли съгласието на страните на страните за разглеждане на делото само в закрито съдебно заседание „спогодба за процедурата за разглеждане на спора”, а даденият отговор е отрицателен. Затова и съдът не е обвързан от искането за страните за решаване на делото без провеждане на открито съдебно заседание и може да постанови призоваване им за такова.

2.Фактически състав

Фактическият състав включва:

- липса на нужда от призоваване на страните за осъществяване на процесуални действия или изслушването им;
- искане за разглеждане на делото в закрито съдебно заседание (без да е необходимо общо съгласие на страните за разглеждане на делото в закрито заседание, тъй като не е поставено такова условие, до който извод се стига след граматически анализ на текстове на ГПК и съдебната практика);
- представяне на „всички доказателства” (обосновано е, че „всички доказателства” по смисъла на чл. 376 ГПК ще означава попълване на делото с релевантния доказателствен материал, който, с оглед твърденията и възраженията на страните, е достатъчен на съда, за да постанови правилен съдебен акт);
- акт на съда за разглеждане на делото по реда на чл. 376 ГПК (той ще замести определението по чл. 374 ГПК поради което трябва да съдържа: произнасяне по доказателствените искания, изготвяне на доклад по делото, постановяване изпращането на препис от отговора на допълнителната исковата молба на ищеца, даване на възможност на страните да представят писмени защиты и реплики в определени от съда срокове, посочване на деня, в който ще обяви решението си, от който ден тече срокът за обжалване).

Анализиран е характерът на определението по чл. 376 ГПК като акт, постигащ комплексен характер и имплементиращ в себе си широк кръг от въпроси, по които се произнася съдът. То замества определението по реда на чл. 374 ГПК и в двете му алинеи; съдържа произнасяне по доказателствените искания, приема писмените доказателства, изпраща на ищеца допълнителния отговор; съдържа и постановяване по отношение на реда, по който ще приключи производството – без провеждане на открито заседание, с което се явява алтернатива на определението по чл. 374 ГПК във втората му алинея, което задължава съда да насрочи делото в о.с.з.; с него се прави доклад по делото и се дава възможност на страните за писмени защиты и реплики, слага се край на съдебното дирене. С него се решават процедурни въпроси, които подлежат на проверка с крайния съдебен акт, слага се край на делото, но не се прегражда по-нататъшното му развитие. Затова и определението по чл. 376 ГПК може да бъде изменяно или отменяно от постановилия го съд вследствие на изменение на обстоятелствата, грешка или пропуск (чл. 253 ГПК).

Разгледаните въпроси водят и до предложение за изменение на уредбата, а именно – чл. 376 ГПК да придобие следната формулировка: (1) Когато с размяната на

книжа са представени всички доказателства и ако приеме, че не е необходимо изслушването на страните, съдът може да разгледа делото в закрито заседание, като им предостави на страните възможност да представят писмени защиты и реплики. (2) Съдът разглежда и решава делото в закрито заседание, когато *някоя от страните поиска това*. (3) *С определение, съдът приема доказателствата, прави писмен доклад по делото и посочва деня, в който ще обяви решението си, от който ден тече срокът за обжалване. Определението се връчва на страните.*

IV. Особенности на доказването в производството по търговски спорове

Характеристиките на материалните правоотношения, споровете във връзка с които се разглеждат по реда на гл. XXXII ГПК, водят до одобености в доказателствения процес и по-точно отново доказателствените средства, използвани характерно и често от страните. Затова и в този раздел са разгледани вписванията в счетоводните книги и електронните документи, техните процесуани характеристики и особености с оглед процеса на доказване.

1. Вписвания в счетоводните книги

Чл. 182 ГПК постановява, че вписванията в счетоводни книги се преценяват от съда според тяхната редовност и с оглед на другите обстоятелства по делото. Те могат да служат като доказателство на лицето или организацията, които са водили книгите. В чл. 55 ТЗ е допълнено виждането на законодателя за доказателственото значение на водените от търговците книжа, като се посочва, че редовно водените търговски книги и записванията в тях могат да се приемат като доказателство между търговци, но само що се отнася до установяване на търговски сделки. Търговските книги, водени в нарушение на изискванията на ТЗ и на Закона за счетоводството, не могат да служат като доказателство в полза на тези, които са задължени да ги водят.

Терминологичните различия налагат разграничаване на търговски и счетоводни книги като се достига до извод, че между понятията по-скоро не би трябвало да съществува различие, но търговските книги би следвало да включват нещо повече от счетоводните – не само да са свързани с отчетността на операциите, извършвани от търговеца, с оглед това му качество и правоотношенията, в които влиза с държавата за данъчни цели, но и други регистри, вписвания и документация на търговеца, неизискуеми от счетоводна гледна точка, защо не и вписвания по т.нар. „двойно счетоводство”.

Безпротиворечиво, както в теорията, така и в практиката е, че счетоводните книги не притежават задължителна сила, но могат да се ползват от лицата, за които отразяват изгодни факти. Гражданският процес определя вписванията в счетоводните (търговските) книги като частни свидетелстващи документи, чиято доказателствена сила не е равнозначна на материалната доказателствена сила на официални свидетелстващи документи, независимо от разпоредбите на чл. 182 ГПК, респ. чл. 55 ТЗ. Счетоводните книги са частни свидетелстващи документи, чиято формална доказателствена сила се отнася единствено до факта на писменото изявление и неговото авторство, но не обхваща други данни, за които документът свидетелства. Вписванията в тях следва да бъдат ценени с оглед всички доказателства по делото.

В изложението по тази точка е разгледано и доказателственото значение на фактурата.

Счетоводните книги се ползват с производна доказателствена стойност – тя е обусловена от това редовно ли са водени те. Редовно водено счетоводство ще е налице, когато счетоводните записвания са пълни, правилни, своевременно извършвани в определен хронологичен ред, разбираеми и даващи ясна картина за стопанските операции и имущественото положение на предприятието. Затова се поставя и въпросът за доказване редовното водене на счетоводството като е изведено, че без значение дали се оспорва редовността на счетоводството, то трябва да бъде доказано от страната.

Редовно воденото счетоводство се доказва най-често посредством специални знания на вещо лице – счетоводител, чрез счетоводна експертиза, но не би могла да се отрече възможно редовността на счетоводството да бъде доказано и с други доказателствени средства.

2.Електронни документи

Чл. 3, т. 35 Регламент № 910/2014 г. ЕС определя електронния документ като всяко съдържание, съхранявано в електронна форма, по-специално текстови или звуков, визуален или аудио-визуален запис.

Електронен подпис по смисъла на чл. 3, т. 10 от Регламент (ЕС) № 910/2014 представлява данни в електронна форма, които се добавят към други данни в електронна форма или са логически свързани с тях, и които титулярят на електронния подпис използва, за да се подписва.

Законът придава значение на подписан документ само на този електронен документ, към който е добавен квалифициран електронен подпис (чл. 13, ал. 3 ЗЕДЕУУ). Неговата доказателствена сила е такава, каквато законът признава на подписания писмен документ, ако се касае за частен документ, той се ползва с такава сила само за авторството на изявлението (чл. 180 ГПК).

За да е налице електронен документ, не е нужно той да е подписан с електронен подпис. Нужни са само посочените в чл. 3 ЗЕДЕУУ характеристики – изявление, записано на съответния електронен носител, възможност за възпроизвеждане.

В чл. 184 ГПК е посочено, че електронният документ може да бъде представен възпроизведен на хартиен носител като препис, заверен от страната. При поискване страната е длъжна да представи документа на електронен носител. Следователно основният начин за въвеждане на електронните документи по делото и приобщаването им като част от доказателствения материал е представянето им на писмен носител, който възпроизвежда електронното изявление. Това не променя характеристиките му. Ако другата страна не поиска представянето на документа и на електронен носител, преписът е годно и достатъчно доказателство за авторството.

Несъмнено в практиката се приемат като електронни документи и електронните писма на страните, с които се доказва разменена между тях кореспонденция. Съгласно § 1, т. 11 ДР ЗЕС, „електронна поща“ е съобщение във вид на текст, изпратено чрез обществена електронна съобщителна мрежа, което може да бъде съхранено в нея или е получено в крайното оборудване на получателя. ЗЕДЕУУ въвежда оборима презумпция, че автор на електронното изявление е физическото лице, което в изявлението се сочи като негов извършител, а титуляр на електронното изявление е лицето, от името на което е извършено електронното изявление.

III. НАУЧНИ ПРИНОСИ

Приносните моменти на дисертационния труд могат да бъдат изведени, както следва:

- Дефиниране на понятието „търговски спор“;
- Разграничение между понятията „търговски спор по смисъла на чл. 365 ГПК“, „спор във връзка с търговско правоотношение“, „търговска сделка съгласно чл. 288 ТЗ“ и „търговско дело“;

- Защита на тезата за нуждата от особено производство по търговски спорове и извеждането на обективен и субективен критерий за обединяване на споровете, включени в чл. 365 ГПК;
- Обосноваване на тезата за наложителност производството по търговски спорове да се прилага не само, когато производството е подсъдно на окръжен съд като първа инстанция;
- Анализ на формулировката „породено или отнасящо се до”, употребена в чл. 365 ГПК;
- Очертаване на предметния обхват на производството по търговски спорове, както чрез техните обективни характеристики, така и с посочване на конкретните спорове, които подлежат на разглеждане по този ред;
- Определяне на производствата по чл. 299, чл. 300 и чл. 307 ТЗ като спорна съдебна администрация и извеждане неприложимостта на правилата на особеното производство по търговски спорове за тях;
- Очертаване обхвата на чл. 365, т. 4 ГПК, включително чрез предложението за изменение на текста на закона;
- Разграничаване на хипотезите и изследване на въпроса за порочността на съдебните решения в случаите, когато е бил приложим, но не е приложен особеният ред по гл. XXXII ГПК или е приложен без да е бил приложим, включително и ако е приложимо друго особено производство;
- Изследване на въпроса за начина на процедиране на съда ако допустимостта на иска е обусловена от наличието на преклузивен срок и значението на последния за правото на иск;
- Очертаване на характеристиките, правното значение и съдържанието на справката по чл. 366 ГПК;
- Анализ на възможностите за поясняване и допълване на исковата молба, тяхното разграничаване, очертаване на характеристиките им поотделно и изясняване на съдържанието им, включително през призмата на изменение на иска;
- Анализът на института на възражението за прихващане в производството по търговски спорове;
- Разграничаване на последиците от неподаване на отговор на исковата молба в общия исков процес и в производството по търговски спорове;

- Очертаване на възможностите за изменение на иска в срока за допълнителна искова молба и разглеждане на допустимостта за изменение в по-късен момент в процеса;
- Защита на позицията за допустимост с допълнителната искова молба ищецът да съедини нов иск, наред с първоначалния, за общо разглеждане във висящия вече процес, водещо до последващо обективно съединяване на искове по почин на ищеца;
- Извеждане на нуждата в гл. XXXII ГПК да се уредят правила, аналогични на чл. 312, ал. 1, т. 2 ГПК и чл. 312, ал. 2 ГПК;
- Анализът на института на разглеждане на делото в закрито заседание по чл. 376 ГПК.

IV.ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА НАУЧНИЯ ТРУД

- „Предметен обхват на чл. 365, т. 3 ГПК”, сп. „Търговско и облигационно право”, кн. 10/2014 г.
- „Преклузивните срокове и процесуалната легитимация като предпоставки за допустимостта на исковете за попълване масата на несъстоятелността”, сп. „Правен алгоритъм”, кн. 3/2015 г.
- „Разглеждане на делото в закрито заседание по чл. 376 ГПК”, сп. „Търговско и облигационно право”, кн. 1/2017 г.